

RTU Zinātniskā bibliotēka: profesionālie sapņi un skaudrā realitāte

Rīgas Tehniskās universitātes bibliotēka pagājušajā gadā apkalpoja 13,5 tūkstošus lasītāju (neskaitot atkārtotos apmeklējumus), izsniedzot lasīšanai 1 246 722 vienības — grāmatas, žurnālus. Fondu klasts — 2 151 314 eksemplāri, kas apjoma ziņā ir tikpat daudz, cik LU bibliotēkai, un tikai nedaudz mazāk kā Zinātņu akadēmijas bibliotēkai — ietilpinājies krātuvēs un kopā ar lasītāvam aizņē 2679, m² lielu platību, bet, pieskaitot arī katalogu zāli un vestibilus un filiāles, bibliotēkas vajadzībām atvēlēti 4000 m². Tas, kā atzīst Aija Janbicka, bibliotēkas direktore, un Anna Broliša, direktora vietniece, būtu pietiekami, saglabājot kārtību — cik izdevumu tiek iegādāts, tik arī no vecajiem norakstīts — ja vien kā rēgs nebiedētu neziņa: cik ilgi vēl varēsīm šajās telpās strādāt?

Bet vai ir vērts prāt par to, kā būtu, ja būtu... Manas sarunas biedrenes ir lietišķas — gan šodien, gan arī rītdien vēl būs jāstrādā šajās telpās un tādēļ labprāt piekrita ar «Jaunā Inženiera» starpniecību dalīties savās pārdomās, rūpēs un iecerēs ar tiem, kuru dēļ bibliotēka vispār pastāv — mācību spēkiem, studentiem, visiem RTU darbiniekiem.

Sāpīgākais — fondu komplektēšana

— Vislielākās rūpes mums sagādā fondu komplektēšana, — atzīst Anna Broliša. — Mūsu uzdevums ir nodrošināt mācību un zinātniskā darba vajadzības, tādēļ cenšamies grāmatas izraudzīties sadarbībā ar katedrām. Diemžēl naudas ir maz, bet izdevumi — dārgi, tas izvēli ierobežo.

Agrāk grāmatu izvēle un pasūtīšana notika pēc tematiskajiem plāniem, kā no Krievijas, tā Latvijas izdevniecībām piesūtītajiem. Ne par grāmatu cenu, ne pasta izdevumiem bibliotēkām galva nesāpēja — visi rēķini tika segti centralizēti. Tagad jāņem par labu tie katalogi, kurus izdevniecības pašas atsūta, jo pieprasīt vēlamas liedz ierobežotas finanses. Bibliotēkas vajadzībām universitāte atvēl noteiktu summu, bet tajā — grozies, kā gribi — iekļauties grūti: vienmēr nākas no kaut kā atteikties, meklēt kompromisus, vienlaikus rēķinoties ar realitāti.

— Students bieži nespēj iegādāties grāmatas, periodiskos izdevumus savā personiskajā īpašumā, un

tie liela loma ir bibliotēkai, — tā realitāti vērtē A. Broliša, kuras pieredze, RTU Zinātniskajā bibliotēkā strādājot, aizsākusies 1966. gadā.

Pagājušajā gadā bibliotēkas vajadzībām iegādāti 28 303 izdevumi, 12 700 no tiem bijuši RTU tipogrāfijā sarūpētie. Izvērtēt naudas summa sasniegusi 17 798 Ls, no kuras 16 340 atvēlēti periodikas pasūtīšanai. Arī šogad pasūtīta periodika — 167 nosaukumi, no tiem 90 ir Krievijas izdevumi, pārējie — Latvijas laikraksti un žurnāli.

— Neesam skaidrībā, cik līdzekļu bibliotēkas vajadzībām atvēlēts šogad, — direktore A. Janbicka ir neziņa. — Ja paredzēti 20 000 Ls, tad, pasūtot izdevumus iepriekšējo gadu ietvaros, summu izsmeļam, bet ārzemju grāmatas un žurnālus atļauties gādāt nevaram. Arī SBA pakalpojumus izmantot nespēsim dārdzības dēļ.

Trūkusmā diktē savus noteikumus — dāvinājumi un ziedojumi palīdz kaut nedaudz atjaunot literatūras krājumus. Pagājušajā gadā saņemts 5400 grāmatu liels dāvinājums no ārzemnie, Vācijas firma «Volkswagen» ar 50 000 vācu markām finan-

sējusi pasūtījumus pēc izdevniecības «SpringerVerlag» katalogiem. Saņemta humanāri palīdzība — labas grāmatas no starptautiskās bibliotēku organizācijas «Sābru fonds».

— Liela fondu daļa ir novecojusies, — secina A. Broliša, — bet, piemēram, ekonomikā mums ir jaunākā ārzemju literatūra un bieži pasniedzēji, atnākuši uz bibliotēku, jūtas pārsteigti — ir mums arī šīs tas labs.

Tiek meklēti arī citi kompromisi. Noslēgts līgums ar Maskavas bibliotēku kolektoru par grāmatu komplektēšanu RTU vajadzībām, ar Latvijas Zinātņu akadēmijas bibliotēku kopīgi tiek gādāta mašīna kravas atvešanai no Krievijas, ar Krievijas Valsts publisko zinātniski tehnisko bibliotēku noslēgts līgums par SBA bezmaksas izmantošanu, pretim sniegtot informāciju par ārzemju izdevumiem RTU bibliotēkai. Līdztekus tiek veikta arī analīze par iegādātas literatūras izmantošanu, tās izvietojumu, pieejamību, vērtēti cēloņi, kāpēc atsevišķas grāmatas netiek pieprasītas.

Iecerēts grāmatu un periodikas izvēlē regulāri uzklausiēt mācību spēku viedokli, lai komplektētu literatūru vairāk katedru vajadzībām, ne pēc profila vērtējot. Nolemts atjaunot kādreizējo bibliotēkas padomi uz jauniem pamatiem, kuras sastāvā būtu pārstāvi no fakultātēm, kas, palīdzot izziņāt primāro — universitātes vajadzības, pildītu tādu kā eksperta lomu.

Katram studentam — sava grāmata. Vai tas turpmāk būs iespējams?

Viens no galvenajiem universitātes bibliotēkas uzdevumiem vienmēr ir bijis gādāt mācību literatūru — tā, lai katram studentam būtu

viens eksemplārs attiecīgajā priekšmetā un vēl dažus liekus neatdoto vietā. Studentam tas bija izdevīgi. Sava naudiņa nebija jāiegulda, tikai mācību gada sākumā un beigās jānokārto saistības ar bibliotēku.

Nu arī šī kārtība varētu mainīties. Nodrošināties ar grāmatām nāksies katram pašam, visticamāk — ar kopēšanas palīdzību. Desmitos un pat simtos vienādas grāmatas, vairs gādātas netiks, bet gan tikai 1—2 eksemplāri uz visiem studentiem. Tos pavairot līdzēs kopēšanas birojs.

— Katram studentam pirkt pa eksemplāram finansiāli ir grūti, arī kopēšana nav par velti, — domā A. Broliša, — bet mācību priekšmeti bieži mainās, tādēļ esam iecerējuši tikties ar prorektoru, lai izziņātu mācību padomes domas par studiju procesa nodrošināšanu.

Rēķināšanās ar studentu finansiālajām iespējām bibliotēkas vadības nostājā jūtama ik brīdī — vēlmē pasūtīt Latvijā iznākušos laikrakstus un žurnālus, jo tos nopirkt students nespēj, centienos saglabāt dailliteratūras abonementu, kas gan tieši mācību profilam neatbilst, bet ietekmē ikvienas personības garīgās izaugsmes procesu.

— Katram intelligentam cilvēkam ir jālasa dailliteratūra, — mūsu bibliotēkas apskates laikā uzsvera dailliteratūras nodaļas vadītāja Ilgona Ungure. Kā redzams, savu atbildības daļu par vispusīgu studenta izglītošanos mācību gada laikā izjut ikviens darbinieks. Tikai jāatrod viendabīgā starp studenta materiālo nevarēšanu un bibliotēkas kaut daļējo, tomēr — varēšanu.

Vienīgā izeja — CD-ROM

Bibliotēkas direktore A. Janbicka savā amatā strādā nesen — kopš pagājušā gada septembra. Pēc profesijas būdama automātikas un skaitļošanas tehnikas inženiere, bibliotēkas darba mērķi viņa saskata informācijas piegādē ar automati-

zācijas palīdzību. Kopš pērnā rudens, kad bibliotēkas vajadzībām iegādāti pieci datori, veikts liels darbs — 1. janvārī reāli sāka funkcionēt datoru lokālais tīkls. Darba procesi — komplektēšana un katalogizācija — ir automatizēti. Tiek veidots elektroniskais katalogs, ar kura palīdzību paplašinājusies un paātrinājusies informācijas meklēšanas iespēja. Ir iegādāta Latvijas Universitātes bibliotēkas automatizācijas nodaļas izstrādātā bibliotēku integrētā informācijas sistēma ALISE (Advanced Library Information Service), kas nodrošina literatūras meklēšanu ar elektroniskā kataloga palīdzību pēc 20 parametriem; tajā var arī ierakstīt lasītājus ar saņemto grāmatu kodiem un nodrošināt atgriezenisko meklēšanu — pie kā atrodama grāmata?

Tas gan ir finansiāla ierobežojuma dēļ atvērītas nākotnes sapnis, tāpat kā visu Latvijas augstskolu bibliotēku savstarpējās vienotā tīklā vai pat pievienošanās pasaules tīkliem, ko arī pieļauj sistēmas ALISE izmantošana.

Direktors profesionālie sapņi sniedz vēl tālāk — skaitļošanas tehnika rada iespēju izmantot CD-ROM lasīšanas iekārtu. Tas nozīmē vienā diskā ievietoti 20 gadu žurnālu apjomu, lasāmu ar speciālas iekārtas palīdzību, kas pievienota pie datora. Kāpēc sapņi, ja pasaulē tā ir realitāte, ja bibliotēku katalogi ir uz CD-ROM diskiem, referatīvo žurnālu blāķi — arī? Tāpēc, ka viena diska cena ir 1000—2000 Ls, un šī cena liek pagaidām saglabāt milzīgas grāmatu un žurnālu krātuves, iekrauties makulatūrā, kas aizņē 13,5 tūkstošus kvadrātmetru.

— Vienīgā izeja — CD-ROM, — pasmaida direktore, un mēs pievērsamies reālākām lietām, kas arī varbūt maksā tūkstošus, bet ar kuru izstrūkumu samierināties kļūst aizvien grūtāk. Tās ir saimnieciska rakstura problēmas.

Bibliotēka: sapņi un realitāte

(Sākums 2. lpp.)

Odens plūst uz grāmatām

Bibliotēkas rīcībā ir desmitstāvē-
gais tornis Kaļķu ielā 1a. Tā stāvos
izvietoti mācīru abonementi, jaunā-
kajiem un vecākajiem kursiem atse-
višķi, komplektēšanas un apstrādes
nodaļas, sietuve, kopētava, bet no
6. līdz 9. stāvam — grāmatu krā-
tuve. Aplūkojot šīs rūpīgi uzkoptās
un pārdomāti iekārtotās telpas, acīs
iekrita mācību literatūras lasītavā
un katalogu zālē uz grīdas sarindo-
tās bļodas un toveri, tumšie plan-
kumi griestu baltumā. Tādi paši —
vai nu no neprecīza sienu salaiduma
vai caura jumta tekoši — vērojami
arī grāmatu krātuvē. Gadās, ka, liet-
um neparedzēti sākoties naktī, no
rīta bibliotekāres atrod notecējušas
grāmatas un pielijušas grīdas.

— Mēs esam pakļauti divējādām
appludināšanas briesmām — no no-
krišņiem un apkures katliem, —
stāsta A. Janbicka. — Papildus uz-
liktajam apkures sistēmas pārteces
katlam 10. stāvā nav iekārtota au-
tomātiskā regulēšana, un tas ir gal-
venais cēlonis ūdens noplūšanai krā-
tuvēs.

Uzkāpjam 10. stāvā bijušajās RPI
muzeja telpās. Nemitīgo plūdu dēļ
muzejs faktiski beidzis pastāvēt, arī
ekspozīcija morāli novecojusies. Vie-
nā telpas stūrī pašlaik iekārtojas
«Mobilais telefons» — pucē, labo,
remontē, atdala savus kvadrātmē-
trus ar ķieģeļu sienu. Tur lietus vairs
mantu neapskādēs. Bet kā būs ar
muzeju (ja tāds vēl kādam ir vāja-
dzīgs)?

Bet atgriezīsimies pie bibliotēkas,
ko nosacīti varētu dēvēt par RTU
smadzenēm un, lai tās pilnvērtīgi
funkcionētu, visos līmeņos — sie-
tuvē, garderobē, lasītavā, krātuvē
visās filiālēs — gan Kīpsalā, gan
Liepājā, Daugavpilī, Ventspilī un
citur — ir nodarbināti 108 cilvēki.
Direktore atzinīgi novērtē savu dar-
binieku atsaucību, automatizācijas
procesā iekļaujoties, diemžēl raizes
sagādā nespēja padarīto novērtēt ar
atbilstošu atalgojumu.

Bibliotekāram ar septiņpadsmito
kategoriju, arī pēc RTU koeficienta
vērtējot, pašreizējā budžeta ietvaros
varam samaksāt tikai 29—30 Ls
lielu algu mēnesī, — konstatē A.
Janbicka.

* * *

Tā, tiecoties saskaņot realitāti ar
iecerēm, viss iet savu gaitu. Pašreiz
tiek izstrādāts nolikums par biblio-
tēkas darbu, kas pēc apstiprināšanas
Senātā ļaus efektīgāk patrenkāt
aizmārsīgos grāmatu glabātājus.
Minam atsaucīgākos lasītājus — pa-
domdevējus mācību spēku vidū, kuri
snieguši lielu palīdzību bibliotēkas
darbā: profesori R. Valters un A.
Strakovs, docenti: A. Kārklīšs, J.
Rozenkrons, J. Romancēviča, A.
Šveics, J. Grundspenķis, T. Celmiņš,
K. Kaļiņina, J. Sproģis. Un biblio-
tēkā aicinām iegriezties arī citus
darbiniekus, jo tikai lasītāju aktivi-
tāte, kā arī RTU vadības atbalsts
ļaus pārkārtot darbu galvenajam —
sistemātiskas un vispusīgas infor-
mācijas nodrošināšanai RTU vāja-
dzībām.

Ilze STRODAHA